

بسم الله الرحمن الرحيم

شنبه ۳۰ فروردین ماه ۱۴۰۴، نشست دوازدهم فقه سیاسی، مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام، مسئله شانزدهم، تابعیت ملی و مسئله هفدهم، مصونیت دیپلماتیک.

تابعیت ملی

بر اساس آنچه بیان شد، اصل اولی از لحاظ شرعی عدم رسمیت مرزهای ملی و لوازم آن است؛ البته، اگر ذیل عناوین ثانوی همچون اضطرار قرار بگیرند می‌توان به لوازم آن پایبند شد. به عنوان نمونه، در اتخاذ آرای جمهوری اسلامی ایران تنها اشخاص ایرانی می‌توانند در آن شرکت کنند.

مصونیت دیپلماتیک

در بحث از مصونیت دیپلماتیک دو نوع مصونیت وجود دارد؛ گاهی مراد عدم تعرض به شخص و اموال و ناموس دیپلمات است؛ یعنی زمانی که شخص دیپلمات وارد کشور می‌شود، نباید کسی متعرض او شود، به نحوی که اگر کسی متعرض شخص دیپلمات شد، کشور میزبان در برابر آن مسئول خواهد بود. مسئولیت مذکور دائر مدار صفت دیپلماسی است؛ به عبارت دیگر، هرچند شخص دیپلمات کافر باشد و اموال او مباح باشد، اما به دلیل وجود صفت دیپلماسی اموال او محترم شمرده می‌شود.

همچنین، گاهی مراد مصونیت قضائی شخص دیپلمات است؛ این نوع مصونیت، برخلاف نوع اول، مختص فرضی است که شخص دیپلمات مرتکب جرمی شود. در این نوع مصونتی بحث می‌شود که شخص دیپلمات در مکان و بر اساس قانون کشور میزبان یا کشور خودش محاکمه شود.

در دین اسلام، همانند سایر مذهب و مکاتب، اصل مصونیت تأیید شده است. علاوه بر آنکه عقل و مصلحت اقتضای وجود مصونیت را می‌کند، در قرآن و سنت نیز این مسئله وجود دارد. در دین اسلام سه چیز مورد مصونیت است؛ ایمان، امان و ذمه. دربارهٔ قسم اول مصونیت، اگر شخصی شهادتین را به زبان آورد، از نظر اسلام جان، مال و عرض او مصون از تعرض است. دربارهٔ قسم دوم مصونیت، قرآن کریم می‌فرماید: «وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ

قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ»^۱. بر اساس آیه مذکور هرچند شخص مهدورالدم باشد، امان گرفتن او برای شنیدن کلام خداوند موجب حفظ او از تعرض می‌شود. قسم سوم از مصونیت نیز مربوط به اهل ذمه است، جان، مال و عرض اهل کتابی که در حکومت اسلامی زندگی می‌کنند نیز مصون از هرگونه تعرض است.

علاوه بر سه مورد فوق، می‌توان یک مورد دیگر را نیز اضافه نمود. اگر در جایی هیچ‌کدام از موارد فوق وجود نداشت، اما اقتضای مصلحت وجود مصونیت بود، آنگاه به حکم عقل نیز مصونیت وجود خواهد داشت. بنا بر نظر مذکور، اگر گروهی توریستی یا سفیران سایر کشورها بدون قصد شنیدن کلام خداوند وارد حکومت اسلامی شوند، اگر مصلحت اقتضا کند، آنان نیز مصون از تعرض خواهند بود.

علاوه براین، ممکن است برای اثبات مصونیت اشخاص توریست یا سفیرانی که قصد شنیدن کلام خداوند را ندارند، بدون آنکه به مصلحت و عقل تمسک شود، به آیه شریفه استجاره تمسک نمود. اگر لفظ «حتی» در آیه شریفه مقید و غایت و تعلیل باشد، موجب تقيید استجاره به فرض استماع کلام الهی می‌شود، اما اگر لفظ «حتی» از جهت صیورت و عاقبت و نتیجه باشد، همانند آنچه در لام «فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا»^۲ گفته می‌شود، آیه شریفه نیز می‌تواند مورد تمسک واقع شود. در فرضی که لفظ «حتی» از جهت صیروت و نتیجه باشد، لازم نیست نتیجه دائمی باشد، بلکه نتیجه اقتضائی و غالبی نیز کفایت می‌کند و مقید اطلاق نخواهد بود. حضرت آیه الله خامنه‌ای نیز با استفاده از اطلاقات ادله امان فرموده است:

«فالمحصّل من مجموع هذه الأدلّة هو الجزم بأنّ مشروعیّة الأمان وما یترتّب علیها من الأحکام، لا تختصّ بأمان الکافر المستأمن فی میدان الحرب، بل تشمل جميع أصناف الکفار وجميع أصناف الأمان، سواء ما یصدر من الدولة الإسلامیّة بشأن الأفراد والجماعات بل الشعوب، أو بشأن الوفود والمجموعات العاملة سياسیّاً أو اقتصاديّاً وغيرهما کالسفراء والخبراء وضيوف الحكومة وغيرهم، وما یصدر من آحاد المسلمين بشأن المسافرين والسیّاح والضيوف والتجّار وأمثال ذلك، وسواء ما کان منه مسبوقاً بطلب الأمان من الکافر، أو کان ابتداءً من المسلم بغير طلب، وما سواه من الفروض والمحمّلات»^۳

^۱ قرآن کریم، سوره توبه، آیه ۶.

^۲ قرآن کریم، سوره قصص، آیه ۸.

^۳ ثلاث رسائل فی الجهاد، ج ۱، ص ۲۹.